Nieuwsbrief september 2025

In juni legde stichting Struikelstenen Gooise Meren weer zeventien struikelstenen in de stoepen van Bussum en Naarden om slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog te herdenken. Daarmee komt het aantal struikelstenen dat de stichting sinds 2023 heeft gelegd op 211. In totaal moeten er op termijn ruim 700 struikelstenen worden gelegd. Struikelstenen zijn kleine monumenten in de openbare ruimte en met het noemen van de namen worden de namen van de slachtoffers levend gehouden.

Terugblik legging juni

Op 25 juni zijn er struikelstenen gelegd op zeven verschillende adressen. De datum is niet zomaar gekozen. Op 25 juni 1942 krijgen de Bussumse joden via de Joodsche Raad van de Duitsers de opdracht om te verhuizen naar Amsterdam. Op die dag staat bijna geheel joods Bussum op het station Naarden-Bussum voor een reis die zij ook nog zelf moeten betalen. In het dagrapport van de Bussumse politie wordt deze actie compleet doodgezwegen. Wel wordt het bevel gegeven dat de Bussumse politie de verlaten 'jodenhuizen' goed in de gaten moet houden.

Bij iedere legging worden huidige bewoners, omwonenden, eventuele nabestaanden en scholen uitgenodigd. Wij kijken terug op een heel bijzondere dag, met op elk adres een grote groep nabestaanden. Op sommige adressen hadden de bewoners al stoeltjes buiten neergezet en koffie klaarstaan voor de familie. De familieleden lazen de levensverhalen voor, deelden persoonlijke anekdotes en maakten muziek om bij stil te staan. Ook zeiden zij zelf kaddisj, het herdenkingsgebed.

Hamerstraat 16 Bussum

Zowel GooischeMerenNieuws als de Historische Kring Bussum hebben veel aandacht geschonken aan de legging op de Hamerstraat 106. Hier liggen maar liefst zeven struikelstenen voor de familie Zilverberg. Abraham en Jetje Zilverberg runden vanaf 1936 de enige kosjere banketbakkerij in

Bussum, eerst aan de Driestweg, later in de Raadhuisstraat en uiteindelijk in de Hamerstraat. Voor die tijd had het gezin in Hilversum gewoond. Abraham en Jetje hadden vier kinderen, alle vier meisjes: Esther, Lena, Julia en Sara. De vader van Jetje Zilverberg, Joseph Krant, woonde bij hen in. Het gezin Zilverberg is vermoedelijk ook op deze 25e juni naar Amsterdam vertrokken, waar zij waarschijnlijk eerst bij familie zijn ingetrokken.

De Historische Kring Bussum heeft van alle zeven stenen de helft van de kosten op zich genomen en heeft hun leden opgeroepen om de resterende stenen te financieren. We zijn de Historische Kring zeer erkentelijk hiervoor.

Alle levensverhalen worden zoals altijd na akkoord door nabestaanden gepubliceerd op onze website: www.struikelstenengooisemeren.nl. Op onze site treft u ook alle verhalen aan van de legging van 25 juni jl.

Mensen

Stolpersteinen; herinnering aan joodse deportaties

BUSSUM Stichting Struikelstenen Gooise Meren (SSGM) legt op woensdag 25 juni opnieuw Stolpersteinen. Die datum is niet zomaar gekozen, want de Bussumse joden krijgen via de Joodsche Raad van de Duitsers de opdracht om op 25 juni 1942 te verhuizen naar Amsterdam.

Op die dag staat bijna geheel joods Bussum op het station Naarden-Bussum voor een reis die zij ook nog zelf moeten betalen. In het dagrapport van de Bussumse politie wordt deze actie compleet doodgezwegen. Wel wordt het bevel gegeven dat de Bussumse politie de verlaten 'jodenhuizen' goed in de gaten moet houden.

Op Hamerstraat 106 in Bussum worden stenen gelegd voor: Abraham Zilverberg, Zwolle 22 november 1895 – Sobibor 28 mei 194; Jetje Zilverberg-Kra, Hilversum 24 mei 1901 – Sobibor 28 mei 1943; Esther "Elly" Zilverberg, Hilversum 20 november 1926 – Auschwitz 11 februari 19; Lena Zilverberg, Hilversum 4 juli 1931 – Auschwitz 11 februari 1944; Julia Zilverberg, Bussum 20 augustus 1933 – Auschwitz 11 februari 19; Sara Zilverberg, Bussum 10 januari 1935 – Sobibor 28 mei 1943 en Joseph Krant, Hilversum 31 oktober 1874 – Auschwitz 27 augustus 1943.

Banketbakkerij

Abraham en Jetje Zilverberg runnen vanaf 1936 de enige kosjere banketbakkerij in Bussum. Eerst aan de Driestweg, later in de Raadhuisstraat en uiteindelijk in de Hamerstraat. Voor die tijd woonde het gezin in Hilversum. Jetje is verwant aan een van de drie joodse families die de Amsterdamsche Koekjesfabriek De Onderneming stichtten en leidden in Amsterdam. Ongetwijfeld heeft Abraham daar ook het vak geleerd. Abraham en Jetje krijgen vier meisjes: Esther, Lena, Julia en Sara. De vader van Jetje Zilverberg, de weduwnaar Joseph Krant, woont bij hen in.

Hun leven verloopt voorspoedig tot de anti-joodse maatregelen ook voor de familie Zilverberg voelbaar worden. Vanaf 1 september 1941 mogen de meisjes Zilverberg niet meer naar school. Esther moet haar ULO-opleiding afbreken. Haar jongere zusjes en Esther zelf bezoeken daarna het schooltje dat speciaal voor joodse kinderen voor hen wordt opgericht, onder leiding van de joodse leraar IJf Vissel. Dat schooltje was gevestigd op de benedenverdieping van de Mecklenburglaan 14. In 1942 moest het sluiten: alle leerlingen zijn dan inmiddels ondergedoken of gedwongen verhuisd naar Amsterdam. Want de Bussumse joden krijgen via de Joodsche Raad van de Duitsers de opdracht om op 25 juni van dat jaar te verhuizen naar Amsterdam.

Doodgezwegen

Op die dag staat bijna geheel joods Bussum op het station Naarden-Bussum voor een reis die zij ook nog zelf moeten betalen. In het dagrapport van de Bussumse politie wordt deze actie compleet doodgezwegen. Wel wordt het bevel gegeven dat de Bussumse politie de verlaten 'jodenhuizen' goed in de gaten moet houden. Het gezin Zilverberg is vermoedelijk ook op deze 25ste juni naar Amsterdam

Joodse schoolklas. FOTO: SSGM

vertrokken, waar zij waarschijnlijk eerst bij familie zijn ingetrokken. Pas op 26 januari 1943 worden zij ingeschreven in de Roerstraat in Amsterdam. Vanaf dat adres zijn Abraham, Jetje en hun toen 8-jarige dochtertje Sara op 25 mei 1943 op transport gezet, via Westerbork naar Polen. Die dag wordt de trein volgestouwd met 2.862 gedeporteerden, onder wie 676 kinderen. De trein komt op 28 mei 1943 aan in Sobibor. Abraham, Jetje en hun jongste dochter Sara worden direct na aankomst vermoord.

De (schoon)vader van Abraham en Jetje – Joseph Krant – is dan al ruim een half jaar dood. Hij wordt gedeporteerd vanuit Westerbork naar Auschwitz op 24 augustus 1943, waarna hij direct na aankomst op 27 augustus in de gaskamer is vermoord. Op 8 februari 1944 vertrekken zesendertig treinwagons van Westerbork naar Auschwitz met 1.015 gedeporteerden. Julia, Lena en Esther Zilverberg horen bij de 263 kinderen die deel uitmaken van dit transport nr. 86. "Om het ziekenhuis te ontlasten" bevinden zich onder deze groep vier- tot vijfhonderd zieke joden. Dit transport wordt daarom wel het meest beestachtige transport genoemd. De drie zusjes Zilverberg zijn bij aankomst in Auschwitz 17, 12 en 10 jaar oud en worden na aankomst rechtstreeks naar de gaskamers gebracht, tegelijk met 797 anderen.

Bronnen: Historische Kring Bussum, Joods Monument, Bussums Nieuws, Oorlogsbronnen, Arolsen Archive, Archief Gooi en Vechtstreek, Nationaal Archief, 'In Memoriam, De gedeporteerde en vermoorde Joodse, Roma en Sinti kinderen 1942-1945', Guus Luijters. Het volledige programma is te vinden op https://www.struikelstenengooisemeren.nl/nieuws/

Waar betalen we de stenen van?
Elke struikelsteen kost 150 euro. De stenen worden met de hand gemaakt in Amsterdam. Waar betalen we al die stenen van? Zoals we bij elke legging vertellen, zijn we blij met de fondsen die we kregen van de Lakeland Foundation, de Provincie Noord-Holland, stichting Helder, de Reeders stichting en de Rabobank. Maar we zijn ook enorm dankbaar voor de bijdragen die we ontvangen van particulieren. Vaak zijn dat aanvragers, bewoners of omwonenden die een struikelsteen willen adopteren.

We voelen ons ook zeer gesteund door de hierboven genoemde Historische Kring Bussum, die onze activiteiten in hun nieuwsbrief deelt en leden oproept om stenen in hun straat te adopteren. Ons werk wordt ook gedragen door het Holocaust Comité Gooise Meren, die onze berichtgeving onder hun eigen volgers deelt. En de samenwerking met de gemeente Gooise Meren is ook goud waard. Wij zijn enorm dankbaar voor zoveel steun en draagvlak in deze gemeente.

Nog twee leggingen in 2025
We hebben nog veel werk te doen. Dit jaar gaan we nog tweemaal struikelstenen leggen. We gaan voor het eerst struikelstenen leggen in Muiderberg. Hierbij treft u het programma van november aan.